

Alicja Gontarek

"Sacrum ziemi mińskiej", Rafał Szczepanowski, Krzysztof Szczypiorski, Mińsk Mazowiecki 2012 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 24, 250-251

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Rafał Szczepankowski, Krzysztof Szczypiorski,
*Sacrum ziemi mińskiej, Mińsk Mazowiecki 2012, ss. 456, fot.***

Badacze i pasjonaci specjalizujący się w tak zwanym nurcie regionalnym, poświęconym dziejom „małych ojczyzn”, niezwykle rzadko podejmują tematykę dotyczącą Kościoła katolickiego. Publikacja *Sacrum ziemi mińskiej* wyłamuje się z tej tendencji.

Praca jest w istocie obszernych rozmiarów albumem fotograficznym wspólnych obiektów sakralnych, należących do Kościoła rzymskokatolickiego, w tym do starokatolickiego mariawitów. Są w nim przedstawione zarówno świątynie, jak i najbardziej reprezentacyjne kaplice oraz przydrożne kapliczki znajdujące się na terenie dzisiejszego powiatu mińskiego.

Pozycja ta została wydana przez Muzeum Ziemi Mińskiej, któremu wsparcia finansowego udzieliły władze samorządowe, lecz także indywidualni darczyńcy. Ten zbiorowy wysiłek, jak napisano we wstępie, podjęto z okazji uroczystości beatyfikacyjnych papieża Jana Pawła II. O wymiarze duchowym publikacji przypomina także słowo wstępne abpa diecezji warszawsko-praskiej, ks. Henryka Hosera.

Publikacja ma dwie zasadnicze płaszczyzny: warstwę tekstową oraz artystyczną w postaci fotografii. Pierwsza zamyka się w merytorycznym wstępie autorstwa Krzysztofa Szczypiorskiego, poświęconym historii parafii omawianego obszaru. Autor zaprezentował dzieje poszczególnych parafii, osadzając je w kontekście historycznym. Podstawowym walorem jest tu jednak uchwycenie problematyki rozwoju sieci parafialnej powiatu mińskiego w procesie dziejowym. Dzięki temu możemy na przykładzie ziemi mińskiej prześledzić w sposób możliwie kompleksowy początki chrześcijaństwa, następnie jego „ekspansję” i rozwój aż po czasy współczesne.

Zdecydowanie najwięcej miejsca poświęcono okresowi najwcześniejszemu (XI–XVI w.), gdy zarysował się trzon organizacyjny Kościoła katolickiego na opisywanym obszarze. Warto wspomnieć, iż najstarsza parafia pod wezwaniem św. Walentego i Świętej Trójcy erygowana została w Latowiczu (XI w.) jako jedna z pierwszych w zawiślańskiej części diecezji poznańskiej. Należała do archidiaconatu czerskiego, a założył ją biskup Jordan z Czech. Kolejnymi, zbudowanymi w XV w. kościołami, o których informuje nas autor, były świątynie: p.w. Najświętszej Marii Panny w Mińsku (1422), Świętej Anny w Długiej Kościelnej (1445), św. Anny w Kiczkach (1458), Trójcy Świętej w Wiśniewie (1472), Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kałuszynie (1472) i św. Anny w Jakubowie (1473).

Równie ciekawymi wątkami, podkreślanymi przez tego autora, są liczne wzmianki o zniszczeniach, które w czasie wojen dotknęły budowle sakralne. Niejednokrotnie kościoły wraz z zabudowaniami miast i osad ulegały całkowitej zagładzie. Kilka razy sytuacja taka miała miejsce w Stanisławowie. W miejscowości tej po potopie szwedzkim zostało jedynie 40 domów. W 1712 r. zaś stronnicy króla Stanisława Leszczyńskiego, podczas walki z wojskiem króla Augusta II Sasa, zabarykadowali się w stanisławowskim kościele, co spowodowało działania,

w wyniku których nastąpiło ponowne całkowite jego zniszczenie. W czasie powstania kościuszkowskiego natomiast w ferworze walk wojska Suworowa zdevastowały go i splądrowały. Ostatni tego typu akt, prowadzący do kompletnej rujnacji kościoła w Stanisławowie, wydarzył się w 1944 r. w czasie ofensywy wojsk sowieckich. Podobny los dzieliło wiele kościołów położonych na terenie wschodniego Mazowsza.

Druga wspomniana część składa się z fotografii poszczególnych obiektów sakralnych. Album otwierają kościoły Mińska Mazowieckiego i gminy Mińsk Mazowiecki, a następnie w sposób alfabetyczny dokonano prezentacji tych obiektów wedle gmin mińskiego powiatu. Przeglądanie ułatwia pomysłowy indeks (będący mapą), gdzie naniesiono obecny podział administracyjny powiatu wraz z nazwami gmin i informacją o stronach, na których można obejrzeć wybrane obiekty w obrębie jednej gminy. Oprócz tego każdą gminę „otwiera” mapka z naniesioną szczegółowo lokalizacją kościołów.

Równie interesująco przedstawia się warstwa artystyczna wykonanych fotografii. Mamy różne ujęcia, plany i nastroje, ekspozycje fasad i wnętrza oraz prezentacje detali. Różnorodność ta dodatkowo została wzbogacona krajobrazem, gdyż autor fotografował o różnych porach dnia i w różnych porach roku. Z przedstawionym materiałem w pełni współgra szata graficzna, dlatego całość tej części publikacji, cechująca się wysokim redaktorsko-edycyjnym poziomem, w pełni zasługuje na miano wybitnej impresji na temat sfery *sacrum* ziemi mińskiej.

Jedynym poważnym mankamentem jest brak wyszczególnienia źródeł, na podstawie których napisano wstęp na temat dziejów poszczególnych parafii. W publikacji kryje się również kilka błędów faktograficznych. Najpoważniejszy z nich dotyczy osoby Stanisława hrabiego Jezierskiego, który popełnił samobójstwo w 1831 r., nie mógł więc w latach 40. XIX w. (jak napisano) dokonywać przebudowy fasady kościoła w Mińsku Mazowieckim ze stylu gotyckiego na styl klasycystyczny (s. 7).

Mimo tych małych potknięć album ten doskonale, w sposób kompleksowy i zgodnie z zamierzeniem autorów, przedstawia „miejsce wiary w historii regionu, przywiązanie mieszkańców do religii i praktyk religijnych”. Stanowi również doskonałe źródło dla badaczy architektury sakralnej, a także etnografów. Praca z upływem lat nabierać będzie coraz większego znaczenia. Może więc stanowić godny wzór do naśladowania.

Alicja Gontarek